

УДК 792.071+097 (477)

DOI: <https://doi.org/10.25128/2411-3271.19.1.24>

Павло Смоляк

<https://orcid.org/0000-0003-0694-8540>

кандидат історичних наук, доцент

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

smolyak.te@gmail.com

ІСТОРИЧНІ ПОСТАТІ В СЦЕНІЧНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ В'ЯЧЕСЛАВА ХІМ'ЯКА

У статті охарактеризовано ролі Остапа Бульби, Ібрагіма-паши, Данила Галицького, Северина Наливайка, Івана Сірка, Івана Мазети, які зіграв В'ячеслав Хім'як у виставах історичної тематики на сцені Тернопільського академічного обласного українського драматичного театру імені Т. Г. Шевченка, проаналізовано значення історичних постатей у сценічній інтерпретації актора, висвітлено вплив цих вистав на збагачення ерудиції та естетичне враження глядача.

Ключові слова: актор, вистава, головна роль, історична постать, сценічний образ, глядач.

Павел Смоляк

кандидат исторических наук, доцент

Тернопольский национальный педагогический университет

имени Владимира Гнатюка

ІСТОРИЧЕСКИЕ ЛИЧНОСТИ В СЦЕНИЧЕСКОЙ ИНТЕРПРЕТАЦИИ ВЯЧЕСЛАВА ХИМЯКА

В статье охарактеризованы роли Остапа Бульбы, Ибрагима-паши, Данила Галицкого, Северина Наливайко, Ивана Сирко, Ивана Мазеты, которые сыграл Вячеслав Химьяк на сцене Тернопольского академического областного украинского драматического театра имени Т. Г. Шевченко в спектаклях исторической тематики, проанализировано значение исторических личностей в сценической интерпретации актера, освещено влияние этих спектаклей на обогащение эрудиции и эстетическое впечатление зрителя.

Ключевые слова: актер, спектакль, главная роль, историческая личность, сценический образ, зритель.

Pavlo Smoliak

Candidate of History, Associate Professor

Ternopil Volodymyr Hnatiuk

National Pedagogical University

HISTORICAL FIGURES IN SCENIC INTERPRETATION OF VYACHESLAV KHYMYAK

Among the representatives of the T. Shevchenko Ternopil Regional Academic Ukrainian Drama Theater, occupies an important place Vyacheslav Khimyak, an actor of the theater and cinema, People's Artist of Ukraine, laureate of all-Ukrainian and regional awards in the field of culture and art.

During his work in the Ternopil Drama Theater, Vyacheslav Khimyak played many versatile performances, creating more than a hundred images. It was interesting and extraordinary that the

actor played the role of historical heroes, who are known in their history of the Ukrainian nation by their state-political and military achievements.

Bright and talented Vyacheslav Khimyak played the role of Ibrahim pasha in the performance "Roksolana", which took place in 1985 on the stage of the Ternopil drama theater. Vyacheslav Khimyak, performing the role of Ibrahim, tried to show cynicism, insidiousness to a new captive Roksolana in the Suleiman harem. During the performance, it is noticeable how Ibrahim-Khimyak tries to serve his master, in order not to fall into his disgust. In the play, the actor depicts Ibrahim as a good friend and at the same time, a true servant of Suleiman.

In the performance "Roksolana" Vyacheslav Khimyak declared himself as a self-sufficient actor, able to approach as closely as possible in his game to the historical realities that were characteristic of this time.

In 1987 at the T. Shevchenko Ternopil Drama Theater, took place the premiere of the performance "Danylo Halitskyi". In the performance Vyacheslav Khimyak created the stage image of King Danylo Halytskyi. Actor his game showed the history of King Danylo, taking into account all the complexities and contradictions of his character, showed his formation as a man and a politician. On the stage, V. Khimyak portrays Danylo Halytskyi as a politician, as a diplomat, who seeks to regain independence for his people, establish peace in Rus. The embodiment of Vyacheslav Khimyak in the image of Danylo Halytskyi convincingly proved the ability of the actor to reproduce the best features of the commander of the early Middle Ages and made this role memorable for many spectators.

In 1990, on the stage of the Ternopil Drama Theater, a performance of "Nalyvayko" was performed. The role of Severyn Nalyvaiko was performed by Vyacheslav Khimyak. The actor recreated the stage image of Severyn Nalyvaiko as a true spokesman for the masses, the leader of the uprising against Polish enslavement. The performer of the role represents Nalyvayko to the viewer, as a knight of honor and nobility, a volitional man whose heart is open to great victories. The role of Nalyvayko clearly belongs to iconic in creative activity of Vyacheslav Himyak.

In 1991, in the T. Shevchenko Ternopil Drama Theater, with great success took place the premiere of the performance "Hetman Doroshenko". In the spectacle, Vyacheslav Khimyak reproduced image of the Zaporizhzhya Sich Cossack chieftain Ivan Sirko. The actor depicted the hero as one of the most legendary and heroic historical figures of the Cossack era. Ivan Sirko was the brightest person after the death of Bogdan Khmelnytskyi. Ivan Sirko was respected not only by Cossacks and Registered Cossacks, but also by enemies. His authority was the same as in Hetman Petro Doroshenko. The performance of the play remained in the memory of the audience as an unusual and original interpretation of the images of the historical characters, and, in general, the actor's remarkable talent was an expression among them.

In March 1992, the premiere of the performance "Ivan Sirko" took place. This performance made it possible for Vyacheslav Khimyak to fully reveal his talent in the lead role of Ivan Sirko. The main role performer was able to convey to the spectator freedom-loving aspirations of the ataman and direct them in the national and patriotic direction. Ivan Sirko performed by V. Khimyak – one of the most colorful figures in the play – a fighter for the freedom of Ukraine. Vyacheslav Khimyak, as the performer of the role of Sirko, emphasized the disclosure of the inner state of the hero and showed him not only as a conductor of the Zaporizhzhia Cossacks, but as a man full of spiritual torment and suffering caused by his activity. This role, undoubtedly, can be attributed to the stages in the work of the actor.

The most distinct and most notable Vyacheslav Khimyak, as an actor, has shown himself as Hetman Ivan Mazepa in the same performance. It was in this performance that he managed to translate into his image in full. The explanation is that in acquiring the previous roles of historical characters, the actor has accumulated significant stage experience and showed his hero in all its greatness, as the famous Hetman of the Zaporizhzhia Sich, a state-builder and founder of an independent Ukrainian state.

Premiere of the performance "Mazepa. Confession to People and Time" took place at the end of 2010. Vyacheslav Khimyak, in the image of Ivan Mazepa, posed before the spectator a brave and determined leader who seeks to tear Ukraine out of Moscow's enslavement. Despite the courage and heroism, the Hetman is portrayed as a loving son who is in conversation with his mother. The image of

Ivan Mazepa Vyacheslav Khimyak reveals the means of monologic communication with the viewer. The reflections of Hetman alone with their own conscience testify to the constant struggle that continues in its inner world.

Thus, the acting talent of Vyacheslav Khimyak in the context of the creative activity of the T. Shevchenko Ternopil Regional Academic Ukrainian Drama Theater can hardly be overestimated. The roles played by him by historical figures tend to encourage the viewer to interpret them in depth, based on the historical realities in which they were.

Keywords: actor, performance, main role, historical figure, scenic image, spectator.

На сучасному етапі розвитку мистецтвознавства дедалі актуальнішими стають театрознавчі дослідження, присвячені відомим майстрам сцени – акторам чи режисерам українських академічних театрів. За двадцять вісім років незалежності, українське театральне мистецтво у своєму розвитку зазнало значних позитивних змін: утворилося багато експериментальних, комерційних театрів. У режисерів й акторів виникли можливості для творення цікавих та оригінальних вистав, які в часи радянського тоталітарного режиму були заборонені, а комуністична пропаганда відносила їх до буржуазно-націоналістичних, антиморальних і чужих для радянської людини вполюбавань.

Важливе місце в українському театральному мистецтві займає діяльність Тернопільського академічного обласного українського драматичного театру імені Т. Г. Шевченка. Історія виникнення цього мистецького закладу бере початок з XIX століття, але найбільшого розквіту театр набув у другій половині XX століття, коли в 1957 році було збудовано нове приміщення зі сучасною сценою, зручним глядацьким залом і красивим зовнішнім виглядом. Відтоді тут працює плеяда талановитих і харизматичних акторів, які піднесли театр на високий мистецький рівень і дарують глядачам неперевершені враження від вистав та інших імпрез.

Серед представників Тернопільського академічного обласного українського драматичного театру імені Т. Г. Шевченка виділяється В'ячеслав Хім'як – актор театру та кіно, народний артист України, лауреат всеукраїнських і обласних премій в галузі культури й мистецтва, який служить у цьому храмі Мельпомени уже 45 років.

Історію та передумови виникнення Тернопільського драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка, його репертуар і короткі відомості про творчий склад колективу описували О. Корнієнко [10], П. Медведик, В. Миськів, Н. Іванко [15]. Діяльність цього закладу в контексті соціокультурних трансформацій в Україні у XX – на початку XXI століть досліджувала Л. Ванюга [2]. Цікаві нариси про видатних особистостей театру знаходимо у монографії Г. Садовської та В. Собуцької [12]. Про життєвий шлях та педагогічну працю В. Хім'яка писали М. Шот [16], О. Тирон [17], О. Чуйко [19]. Творчу діяльність та характеристику його акторських робіт описували В. Дишкант [5], В. Семеньяк-Штангей [14], В. Колінець [9], А. Паламар [11]. Ґрунтовніших досліджень про життєвий і творчий шлях В'ячеслава Хім'яка досі немає, що й актуалізує вибір теми дослідження і дає змогу краще розкрити грані його таланту.

Мета статті – охарактеризувати ролі В'ячеслава Хім'яка, які він зіграв у виставах історичної тематики, проаналізувати значення історичних постатей у сценічній інтерпретації актора та показати їх вплив на розширення ерудиції та естетичне враження глядача.

Упродовж значного періоду творчої праці в Тернопільському драматичному театрі В'ячеслав Хім'як зіграв у багатьох різножанрових виставах, створивши понад сотню образів: здебільшого позитивних героїв зі своїми терзаннями, болями, стражданнями. З цього приводу журналістка і театральний критик однієї з місцевих газет зауважила: “В'ячеслав Хім'як в гримі чи без нього, в перуці чи без неї, вусатий чи безвусий, а від вистави до вистави творить характери дивовижні, які не забуваються з роками” [13, с. 4].

Цікаво та неординарно зіграв актор ролі історичних героїв, які відомі в історії української нації своїми державно-політичними та військовими здобутками. Саме їхні образи створив під час вистав В'ячеслав Хім'як, втілюючи у них всю свою повноту таланту та

непервершену харизму. В одному з інтерв'ю актор зауважив: “Усі, хто займається мистецтвом – біографи народу, бо творять портрет часу, в якому живуть” [16, с. 7].

Переважну більшість вистав, в яких відображені події з історії української нації та її боротьби за національне визволення від загарбників було поставлено, починаючи з другої половини 1980-х років. Очевидно, це пов'язано з Горбачовською перебудовою, яка сприяла певній “відлизі” в усіх сферах суспільного життя, що позначилось і у відображенні правдивості історичних подій та їх інтерпретації у пресі, а деякою мірою також на телебаченні й на театральних сценах.

Однією з перших вистав, в якій висвітлені історичні події в житті українців, була інсценізація повісті “Тарас Бульба” М. Гоголя, режисерами-постановниками якої стали П. І. Загребельний і А. В. Бобровський. У цій виставі В'ячеслав Хім'як зіграв роль Остапа – старшого сина Тараса Бульби. Прем'єра відбулася у червні 1980 р. на сцені Львівського академічного українського драматичного театру ім. М. Заньковецької. Задум та постановку вистави здійснили на честь 325-річчя підписання Переяславської угоди, яка, за твердженням ідеологів російської імперії, а згодом і Радянського союзу відіграла значну роль у подальшому розвитку та співіснуванні російського й українського народів у складі однієї тоталітарної держави. Тому дана вистава, незважаючи на місце і час виконання, відбувалася з великим пафосом, підкреслюючи разом з тим героїчну боротьбу українців проти споконвічних ворогів – польської шляхти.



В'ячеслав Хім'як у ролі Остапа Бульби з вистави “Тарас Бульба”

Основна думка, яку режисер хотів передати у виставі – це безмежна любов до своєї батьківщини, готовність служити їй чесно та віддано. Однак акцент зроблено не лише на боротьбі за Вітчизну: головні герої демонструють насамперед прагнення захистити й не зрадити найдорожче і при цьому залишитися людиною. Крім того, у виставі була зачеплена така важлива проблематика, як стосунки батьків та дітей, складність морального вибору, самопожертва, єдність нації, честь і зрада.

Яскраво і переконливо зіграв В'ячеслав Хім'як одного з головних персонажів – Остапа Бульбу. Актор, виконуючи роль Остапа, демонстрував міцну і сильну будову тіла, а також такий самий твердий характер. Підтвердження цьому знаходимо вже у епізоді з першої дії вистави, де в кулачному бою прямо і чесно захищає себе, незважаючи на те, що його противником є батько.

Ще одну рису характеру, яку прагнув підкреслити у виставі актор, була завзятість. Саме вона допомогла Остапу стати в один ряд з кращими учнями семінарії. Він був занадто суворий і черствий. Остап, на відміну від свого брата Андрія, ніколи б не втратив голову через прекрасну дівчину. “Сльози матері або міфічної дружини по буйній голівоньці козака не зворушили б його серця, а навіть, скоріше, розлютили. Всі його думки були звернені до війни. І саме на полі битви він і показує найкращі якості своєї душі”, зауважив рецензент у газетній статті [7, с. 4].

Як воїн Хім'як-Остап – мужній, хоробрий, безстрашний, вольовий. Відсутність досвіду і молодість не стають перешкодою: холоднокровний юнак із тверезою головою нічим не поступається мудрим козакам. Окрім усього названого, Остап у виставі демонструє задатки лідера, вождя. Саме йому старійшини довіряють посаду курінного отамана. В інтерв'ю про свою роль актор сказав: “Нехай на полі бою, розмахуючи шаблею, затиснутою в твердій руці, Остап і проявляє себе як славний воїн, у душі він добра людина, яка переживає за брата Андрія,

хоч і не подає вигляду. Цей молодий хлопець високо цінує дружбу, що не опускається до дрібних сварок і образ¹.

У фіналі вистави режисер вирішив не перенасичувати емоції глядачів трагічними сценами і показав страту поляками лише Тараса Бульби. Хоча не менш вражаючою, як на думку В'ячеслава Хім'яка, могла би бути сцена страти старшого сина Тараса, який з відчуттям безпорадності спостерігав за мученицькою смертю Остапа. Тому військо польського гетьмана Миколи Потоцького наздогнало і Тараса. Він був прив'язаний залізним ланцюгом до дерева і спалений.

Отже, В'ячеслав Хім'як, розкриваючи образ Остапа, прагнув зацентувати увагу на тому, що він у своїх переконаннях схожий на батька: головна справа його життя – служити вірою і правдою рідному краю та українському народові. І хоча життя його героя обірвалося занадто рано, зате воно було справді гідним. Остап в очах глядачів назавжди залишився вірним своїй вітчизні, козакам і християнській вірі.

У 1985 році на сцені Тернопільського драматичного театру відбулася прем'єра вистави “Роксолана” за романом П. А. Загребельного (автор п'єси Г. Бодикін, режисери-постановники П. І. Загребельний та А. В. Бобровський).



В'ячеслав Хім'як у ролі Ібрагіма з вистави “Роксолана”

Ефектно та сценічно завершено зіграв В'ячеслав Хім'як роль Ібрагіма-паші, демонструючи своєю грою події та інтриги, що відбувалися в цей історичний період при дворі султана Сулеймана Пишного. У виставі всі події сконцентровані навколо Роксолани (Насті Лісовської), роль якої виконала Людмила Давидко. В'ячеслав Хім'як, виконуючи роль Ібрагіма, намагався показати цинічність, підступну “доброзичливість” до нової бранки в гаремі Сулеймана – Роксолани. Впродовж вистави помітно, як Ібрагім намагається вислужитися перед своїм господарем, аби тільки не потрапити в його немилість. Через інтриги Ібрагіма і Махідеврэн Роксолана страждає, але мудрість та розсудливість полонянки дає змогу перебороти ворога: Ібрагіма страчують.

У виставі актор зображає Ібрагіма як хорошого товариша та, водночас, вірного слугу Сулеймана. Адже Ібрагім здобув освіту разом із Сулейманом, вивчив багато іноземних мов і став дуже ерудований. Після вступу Сулеймана у 1520 р. на Османський престол він був удостоєний різних звань. Ібрагім – блискучий полководець, парламентар та дипломат.

Він доводить свою майстерність у численних дипломатичних зустрічах та військових кампаніях. На знак поваги до Ібрагіма й задоволення його скромністю, Сулейман присягнув, що Ібрагім ніколи не може бути страчений під час правління Сулеймана. Після призначення на пост візира Ібрагім-паша продовжував отримувати інші додаткові посади й титули від султана, і його вплив в Османській імперії став майже настільки ж абсолютним, як і вплив самого Сулеймана. Саме такі риси В'ячеслав Хім'як як актор втілює в образі Ібрагіма, й зробив це він майстерно. Кожен його рух і погляд на сцені додавали османському візирі статечності, художньої повноти і довершеності. Саме цим і виділявся герой Хім'яка з-поміж інших персонажів вистави.

Дещо по-іншому трактував свого героя – турецького султана Сулеймана народний артист України, режисер-постановник вистави Павло Загребельний. Його типаж – глибокий, багатогранний та інколи суперечливий у діях і вчинках. Образ Сулеймана у його виконанні постає то як люблячий і романтичний чоловік своєї дружини Роксолани, то як нерозсудливий володар-тиран. Особливо ця риса показана у фіналі вистави, коли Сулейман перед тим, як буде

¹ Матеріал використаний із особистого архіву автора, зібраного у результаті інтерв'ю з народним артистом України В'ячеславом Хім'яком / Архів не упорядкований.

страчено Ібрагіма, захлинаючись від люті, говорить, що йому недосить влади над людиною – він хоче покірності Землі [18, с. 4].

Водночас герой Павла Загребельного постає й доволі покірним перед Роксоланою. Вона підкорила його красою і мудрістю, впливала на політику Османської імперії, схилившись у любові до свого народу. Зіставлення гри двох головних персонажів вистави засвідчує неоднакові підходи у трактуванні своїх героїв. Якщо в образі Султана-Загребельного відчувається тонкий психологізм правителя, то в образі Ібрагіма-Хім'яка – поєднання характерних рис одночасно мудрого візира й цинічного інтригана султанського гарему. Ці риси актор відтворив доволі влучно й художньо вмотивовано. Підтвердження цього засвідчено в рецензії на виставу О. Черномаз: “В центрі подій вистави – Настка-Роксолана, чию незриму присутність відчуваємо і тоді, коли її нема на сцені. Ця присутність – в нестримній ненависті Махідеван, в холодній жорстокості і жадобі влади матері Сулеймана – валіде, в підступній доброзичливості Ібрагіма. У їх розмовах про Роксолану ще яскравіше розкривається істинне нутро поплічників “великого” Сулеймана. [18, с. 4]. Аналізуючи виставу, рецензентка також зазначила, що “у виставі чудовий ансамбль акторів, завдяки зіграності яких потрапляємо в правдиво відтворену епоху Османської імперії” [18, с. 4].

У виставі “Роксолана” В'ячеслав Хім'як заявив про себе як про самодостатнього актора, який уміє максимально наблизитись у своїй грі до історичних реалій, що були властиві цьому часу. Втілення в образ Ібрагіма на сцені дало акторові змогу стати відцентровою силою, що надавала експресії всьому творчому ансамблю спектаклю.

Двома роками пізніше – у 1987 р. в Тернопільському, тоді музично-драматичному театрі ім. Т. Г. Шевченка відбулася прем'єра вистави “Данило Галицький” (автори п'єси – В. Фащук, А. Хижняк, режисер-постановник А. Бобровський). У виставі В'ячеслав Хім'як створив переконливий образ короля Данила Галицького.

Актор своєю грою показав історію життя короля Данила з урахуванням усіх складностей і протиріч його натури, відтворив його становлення як людини і політичного діяча у внутрішньому розвитку. В'ячеслав Хім'як як виконавець ролі Данила Галицького акцентував на відтворенні глибини і складності неординарної особистості й дав можливість глядачам перенестися в ті далекі часи і подати цю складну особистість у максимально наближеному вимірі.

На сцені В. Хім'як зображає Данила Галицького як політичного діяча, як дипломата, котрий прагне відвоювати незалежність своєму народові, встановити мир на Русі.

Данило Галицький – один з наймогутніших і найвідоміших державних діячів, полководців домонгольської Русі. Його яскраве життя повне драматичних колізій, думок і пошуків, помилок та розчарувань, як і не менш насичена різними подіями перша половина XIII століття. Король Данило боровся за справедливість, за людську гідність, самопожертву в ім'я незалежності рідної землі, боровся за незалежність українських земель перед загрозою татаро-монгольської навали, проти зазіхання з боку зажерливих сусідів в особі польських та угорських феодалів, внутрішньої боярської опозиції. Усе це тією чи іншою мірою знайшло відображення в його образі. Актор переконує глядача у справедливості визвольної боротьби слов'ян, в історичній правоті Данила.

Однією з найвиразніших і правдивіших своєю достовірністю у виставі є лінія боротьби із татаро-монголами. Уперше Русь зійшлась із ними у 1223 році на річці Калці, коли половці попросили допомоги в руських князів. Своєрідними домінантами є також відтворення образу короля Данила з боку військового призначення, через яке уславлена доблесть народу під час татарської навали і боротьби із загарбниками – шаблі, що блищать на сонці, кінь, який вирає під вершиком.



В'ячеслав Хім'як у ролі Данила Галицького з вистави “Данило Галицький”

Військову та політичну діяльність Данила Галицького режисер вистави завдяки акторському талантові В'ячеслава Хім'яка намагався порівняти з подвигами Володимира Мономаха чи Романа Мстиславовича. Воля та рішучість були головними союзниками короля Данила на сцені. З цього приводу театрознавець В. Дишкант зазначив: "Глибина, серйозність дослідження проблеми, новизна погляду на історичне минуле, високохудожність засобів і прийомів, прекрасна, багата на образність мова. Можна відчутти, що таке справжня художність і глибина проникнення в життя, істинне напруження духовних, інтелектуальних сил людини" [4, с. 7].

В образі Данила Галицького актор своєю грою підкреслив такі риси короля, як чесність у політиці, вдячність боярам і народу за підтримку, довіру за дипломатію, мудрість у своїх діях, авторитет серед інших правителів. Звичайно, як й інші його попередники, король Данило прагнув слави, але не тільки для себе, а для всієї Галицької держави. Втілення В'ячеславом Хім'яком образу Данила Галицького переконливо довело вміння актора відтворити найкращі риси неперевершеного полководця раннього Середньовіччя і зробило цю роль пам'ятною для багатьох глядачів.

На початку 1990-х років – у період активного національного та культурного відродження, вистави на історичні теми набули ще більшої популярності й разом з тим актуальності. Це був період, коли люди потребували більшої інформації про свою історію, нелегкі часи, які пережили українці, про національних героїв, які своїми вчинками піднімали народ на боротьбу за визволення від колоніального і соціального гніту. У цей час глядачі прагнули вистав, у яких події зображали незаангажовано, без цензури, максимально правдиво. Завдяки таким виставам вони мали змогу дізнатись і зрозуміти правду про важку долю українського народу, його прагнення жити у вільній і незалежній державі. Тому режисери обирали для постановок такі п'єси, які б повертали історичну правду, а також виховували в молодого покоління почуття національної гідності й патріотизму.



*В'ячеслав Хім'як
у ролі Северина Наливайка
з вистави "Наливайко"*

У 1990 році – на сцені Тернопільського театру імені Т. Г. Шевченка відбувся показ вистави "Наливайко" за твором Івана Ле. Автори інсценізації – В. Грипич та В. Серпков. Роль Северина Наливайка виконував заслужений артист України В'ячеслав Хім'як.

Варто зазначити, що ця вистава йшла на сцені Тернопільського театру ще в 1950–1960-х роках. Роман Івана Ле "Наливайко" був написаний у 1940 році й сприймався неправдоподібно й заангажовано, без відчуття національного духу і патріотичної настроєвості. Але саме в 1990 році актори зуміли зіграти цю виставу по-новому, зацентрувати увагу на ті події, які в радянські часи підкреслювати було небезпечно.

Важливим аспектом у трактуванні вистави було те, що в кінці 1950-х років роль Наливайка виконував відомий актор Богдан Антків. Тому цю роль В'ячеслав Хім'як відтворював з особливою відповідальністю. Зі слів актора дізнаємося, що костюм Наливайка дістався йому саме той, у якому виходив на сцену Богдан Антків, і під час вистави він був своєрідним талісманом – надавав впевненості та можливості краще втілитись

у цей образ¹. До речі, музику до вистави написав теж Богдан Антків, який був не лише талановитим актором, драматургом а й непересічним композитором.

В'ячеслав Хім'як відтворив сценічний образ Северина Наливайка як справжнього виразника народних мас, ватажка повстання проти польсько-шляхетського поневолення. Виконавець цієї ролі представив глядачеві Наливайка, як лицаря честі та благородства, вольової людини, серце котрої відкрите для великих перемог. Головний персонаж вистави

¹ Матеріал використаний із особистого архіву автора, зібраного у результаті інтерв'ю з народним артистом України В'ячеславом Хім'яком / Архів не упорядкований.

завдяки емоційній грі актора притягував глядацьку публіку і вселяв їй віру в незламність українського народу. Актор подав свого персонажа не статично, а динамічно, в постійному композиційному русі. Вже зі самого початку перед глядачем постає сотник полку князя Костянтина Острозького, який відрізняється від інших військовиків людяністю, співчутливим ставленням до простого народу. Наливайко намітив собі конкретну мету – підняти народні маси на боротьбу проти польської шляхти й домогтися перемоги над нею. Хоча його наміри не здійснилися, зате він увічнив себе в нащадках як національний герой, прагнення котрого здійснилися тільки у наші часи.

Сильне враження залишають завершальні картини, що відбуваються у підземеллі. Тут артист домальовував риси національного героя, розкривав його незламний дух. Великій ідеї Наливайко підпорядковує все: і власну славу, і козацьку гордість, і особисте щастя. Заради суспільних інтересів ладен поступитися перед Грицьком Лободою – відмовляється від красуні Касильди, забуває особисті образи, що завдав той же Лобода. Северин гине внаслідок підступної зради своїх честолюбних і користолюбних сподвижників, а також закоханої в нього шляхтянки (а насправді окатоличеної українки) Касильди – їхнє запізнеле оспівування й порозуміння по-своєму символічне як докір одвічній національній розмежованості, ганебному розбрату й зраді. Трагедія зденационалізованої української еліти, її ганьби як перекинчиків і зрадників рідного народу – теж одна з провідних проблем у виставі.

Роль Наливайка з однойменної п'єси належить, без сумніву, до знакових у творчій діяльності В'ячеслава Хім'яка. Адже своїм трактуванням героя він вніс вагому лепту в становлення та розбудову української держави, а в душі глядачів посіяв зерна патріотизму і національної свідомості, формування яких у цей період було важливим чинником у тодішніх суспільних процесах.

У 1991 році в Тернопільському театрі імені Т. Г. Шевченка з великим успіхом пройшла прем'єра вистави "Гетьман Дорошенко" (за драматичною поемою Л. Старицької-Черняхівської; режисер-постановник П. Ластівка). У виставі В'ячеслав Хім'як відтворив колоритний образ кошового отамана Запорізької січі Івана Сірка.

Дія вистави відбувається у період "великої руїни" в історії України. Саме на цей час припадає гетьманування Дорошенка. Після Андрусівського перемир'я Україна була поділена навпіл – на Правобережну та Лівобережну. Польща, Москва, кримські татари, турецьке військо – усі роздирали, шматували Україну. Об'єднати, створити власну самостійну незалежну державу прагнув гетьман Дорошенко. Це була його найзаповітніша мрія і зміст усього життя [3, с. 4].

В'ячеслав Хім'як зобразив Івана Сірка як одну з найбільш легендарних і героїчних історичних постатей козацької епохи. Він був чи не найяскравішою особистістю після смерті Богдана Хмельницького. Кошового Сірка поважали не лише запорожці та реєстрові козаки, а й вороги. Його авторитет був не менший, аніж у гетьмана Петра Дорошенка. Це підтверджує епізод, де Іван Сірко засуджує підписання Переяславської угоди з Московським царством та продовжує переконувати гетьмана до продовження відчайдушної боротьби проти російських поневолювачів. Саме на цих рисах кошового Івана Сірка й акцентував увагу актор В'ячеслав Хім'як. Він також цікаво і переконливо виокремив його в епізоді написання козаками на чолі з Сірком листа до турецького султана.

Вистава залишилася в пам'яті глядачів неординарним і самобутнім трактуванням образів історичних персонажів, а насамперед, виокремленням серед них непересічного таланту



В'ячеслав Хім'як у ролі Івана Сірка та Іван Ляховський у ролі гетьмана Дорошенка з вистави "Гетьман Дорошенко"

актора В'ячеслава Хім'яка, його вмінням подати роль так, щоб глядач зміг розставити знакові акценти від побаченого і зробити з них певні висновки.

27 березня 1992 року на хвилі успіху від вистави "Гетьман Дорошенко", а також хорошої роботи у ній В'ячеслава Хім'яка відбулася прем'єра спектаклю "Іван Сірко" за п'єсою С. Черкасенка "Про що тирса шелестіла" (режисер-постановник П. Ластівка). Варто зазначити, що це була вже друга постановка вистави на історичну тематику цього режисера. Дана вистава дала В'ячеславу Хім'якові змогу сповна розкрити свій талант у головній ролі кошового Івана Сірка.



В'ячеслав Хім'як у ролі Івана Сірка з вистави "Іван Сірко"

Твір за жанром – романтична трагедія – розгортається як монументальне героїко-романтичне художнє дійство, що розповідає про незбориму силу народного волелюбства, благородство та мужність борців за волю і правду. Зважаючи на військові обставини, а також на її глибинний філософський зміст, що не завжди прочитували театри, виконавець головної ролі В'ячеслав Хім'як зумів донести глядачеві волелюбні прагнення кошового і скерувати їх у національно-патріотичне русло. Такі якості виводить головного героя на передній план і відрізняють його від трактувань цього персонажа іншими акторами – усталений образ Сірка у народній свідомості закарбувався відважним і монолітним народним героєм.

Іван Сірко у виконанні В. Хім'яка – одна з найколіоритніших фігур у виставі – борець за волю України, месник за муки і страждання простого народу. На ці якості свого героя звернув увагу і сам актор в одному із інтерв'ю, зазначивши: "Ця п'єса, як на мене, нова для сучасного українського театру.

Наш театр за останні десятиліття через таку драматургію не проходив, і в цьому складність її втілення на сцені. П'єса лише на перший погляд видається історичною. Сам автор застерігав нас, що історичні події в п'єсі – "тільки тло", на якому оживають його власні образи і, передусім, хотілося б ці образи зрозуміти і втілити на сцені" [5, с. 4].

Доволі обгрунтовано охарактеризувала образ головного героя у виставі мистецтвознавець Т. Дігай: "Рамки героя вистави диктують свої правила гри. Актор їх не порушує, чітко дотримується стилю, добирає зі свого мистецького арсеналу тонкі й відповідні засоби сценічного втілення. Поетичні монологи героя – філософський центр вистави, що несе тягар основного смислу символістського узагальнення. Вибуховий темперамент актора випромінює енергію думок та почуттів надзвичайної сили впливу і на партнерів по сцені, і на глядача. Разом з тим попри весь згаданий символізм, перед нами жива людина, що проходить свій страдницький шлях до людськості, сплачуючи власним життям останній борг перед Богом" [6, с. 4].

Режисер не прагнув відібрати у свого персонажа відваги, йому був потрібний такий герой – відважний воїн, який уславився успішними походами на татарів. Тому В'ячеслав Хім'як своєю грою і показав саме такого кошового отамана Івана Сірка, якого хотів побачити сучасний глядач. Театрознавець В. Дишкант із цього приводу зауважив: "Свідомість Сірка у виставі роздвоюється, його гнітять сумніви, він близький до каяття за ріки пролитої крові. "Я просто втік сюди, аби не захлинутися в морі крові, що сам розлив", – пояснює він своє повернення додому із Запоріжжя. Його мета полягала в тому, аби ми задумалися над ціною крові людської, пролитої в численних війнах" [5, с. 4].

Окрасою вистави стала сцена написання листа турецькому султанові, де Сірко показав свій талант як оратор та успішний дипломат. Козацька громада підтримує Сірка і владно підкоряє пружним ритмом дії та вогнистим гумором.

Найвиразніше у виставі актор продемонстрував внутрішній конфлікт у душі героя – боротьбу добра і зла. Характерно, що зловісна Оксана (актриса Лариса Дишкант) стала каталізатором того злого начала у душі кошового отамана Сірка, який став заручником власної пристрасті. Адже кошовий, стомлений походами й боями, прагнув каяття за скоєне, миру та

спокою, осудивши будь-яке насильство і кровопролиття. Однак дії розчарованого героя, спровоковані Оксаною Орлівною і викликані любов'ю до неї, спричинили не тільки особисту трагедію, а й смерть коханої [6, с. 4].

Отож, В'ячеслав Хім'як як виконавець ролі Сірка чи не вперше зацентрував увагу на розкритті внутрішнього стану героя і показав його не лише як неперевершеного провідника Запорізького козацтва, а й як людину, сповнену душевних мук і страждань, спричинених своєю діяльністю. Цю роль, без сумніву, можна віднести до етапних у творчості актора.

До написаних вище рядків варто додати, що у квітні 1992 р. в Запоріжжі проходив перший Всеукраїнський театральний фестиваль “Козацькому роду нема переводу”, присвячений 500-річчю Запорізького козацтва та 225-річчю Коліївщини. Протягом десяти днів вісім театрів з різних областей України виступали з виставами спільної тематики – історія Запорізького козацтва, боротьба українського народу за вільну, демократичну, незалежну державу.

Творчий колектив Тернопільського театру ім. Т. Г. Шевченка теж взяв участь у фестивалі, показавши глядачам вистави “Гетьман Дорошенко” та “Іван Сірко”. Для підтвердження цієї події доцільно навести цитату кореспондентки однієї із запорізьких газет: “Без перебільшення і з радістю кажу: таких оплесків і такого глядацького визнання, яке випало на долю тернопільчан, протягом семи фестивальних днів не “удостоївся” жоден театр. Тернопільський український музично-драматичний театр імені Шевченка чекали і запоріжці, і гості, які залишилися переглянути дві роботи цього талановитого колективу. Не помилилися і не розчарувалися. Актори збудили у глядачів такої сили співпереживання, що по закінченню вистави людям не хотілося розходитися” [8, с. 4].

Виконавці головних ролей – В'ячеслав Хім'як та Іван Ляховський з нагоди участі у конкурсі отримали нагороди – сувенірні гетьманські булави та інші цінні подарунки.

Найвиразніше та найпомітніше В'ячеслав Хім'як як актор проявив себе в ролі гетьмана Івана Мазепи. Прем'єра вистави “Мазепа. Сповідь перед людьми і часом” відбулася наприкінці 2010 року. Автори інсценізації повістей циклу Б. Лепкого про гетьмана – Б. Мельничук та О. Мосійчук (останній – режисер-постановник).

Завдяки продуманій роботі авторів інсценізації, оригінальному режисерському задумові О. Мосійчука, а також злагодженій грі акторського колективу глядачі мали змогу переглянути вражаючі сцени вистави з відповідними світловими ефектами та цікавим сценографічним оформленням. Режисер залучив не лише весь акторський склад театру, а й студентів акторського відділення Інституту мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Це дало виставі видовищного ефекту.

Про неординарність і самобутність цієї постановки свідчить й інформація в місцевій періодиці, де, зокрема, було зазначено: “Автори п'єси “Мазепа. Сповідь перед людьми і часом”, на відміну від сучасників Богдана Лепкого, зуміли вдало відтворити основні аспекти всієї сюжетної лінії роману. Вони інсценізували події, що мають символічне значення в історичній епопеї... Заслугою режисера О. Мосійчука в постановці вистави стало те, що він зумів не тільки відобразити в театральній постановці проблематику історичного роману, а й емоційно та образно збагатити його, загострити ідейно-філософське звучання твору” [1, с. 208].

Цікавим є й твердження виконавця головної ролі В'ячеслава Хім'яка стосовно сценічного трактування постаті гетьмана Івана Мазепи. З цього приводу він сказав: “Моїм



*В'ячеслав Хім'як
у ролі Івана Мазепи з вистави
“Мазепа. Сповідь перед людьми і часом”*

завданням було показати нову грань – трагічний злам цієї величної та суперечливої постаті та суспільну самотність Мазепи. Зіграти мудрого гетьмана, якого зрадили, – дуже непросто. Чим менше в актора тексту і чим більше мовчання, тим важче. До того ж постать І. Мазепи не лише велична, а й суперечлива”¹.

В’ячеслав Хім’як в образі Івана Мазепи постав перед глядачем хоробрим та рішучим державником, котрий прагне вирвати Україну з московських кайданів. Незважаючи на мужність та героїзм, гетьман зображений як люблячий син, коли веде розмову з матір’ю. Мазепа не соромиться зізнатися самому собі: “Дуже страшно, мамо”. І оця безпосередність духу пробуджує в гетьманові велику “дитинність” [14, с. 14]. Журналістка Валентина Семеняк-Штангей охарактеризувала виставу так: “Під час перегляду відбувається глибоке занурення у давні історичні пласти-події, після чого починаєш відчувати себе духовно багатшим, мудрішим. Бо на інтуїтивному рівні бачиш себе причетним до всього, що було колись, що є зараз і що буде в майбутньому. Ідентифікуєш себе українцем, не відокремлюєшся від нації” [14, с. 14].

Образ Івана Мазепи В’ячеслав Хім’як розкриває засобами монологічного спілкування з глядачем. Роздуми гетьмана на самоті з власною совістю свідчать про постійну боротьбу, що триває у його внутрішньому світі. У виставі актор найвиразніший у розкритті образу Івана Мазепи в той момент, коли він сповідається глядачеві про свої вчинки. Ця сповідь подана нетрадиційно. Вона нагадує стан людини, яка перебуває на краю прірви, і від правильності прийнятого рішення залежатиме доля: або залишишся живим, або впадеш на вірну смерть. Гетьман говорить про те, що йому було найдорожче і чого він прагнув у житті. Сповідається перед Богом, перед людьми й перед Україною. На сповіді він промовляє наступні слова: “Між двома проваллями стояв, готовими нас пожерти! Тож волів не терпіти безодні лиха, викувати з тисяч і тисяч козацьких шабель меч перемоги. Нічого не шукав, окрім щастя народові, який шанував мене гетьманською гідністю і довірив свою долю...” [9, с. 105].

Вражаючою є також сцена оголошення анафемі Мазепі. Люди в чорних рясах тримають високі й обмашені сажею свічки, вносять манекен гетьмана. Кат кидає його на землю і тягне заплікненою вулицею. Хтось нарікає, хтось, не занурившись в історичний пласт тогочася і не розставивши для себе акценти, засуджує діяння Мазепи. А гетьман тільки однією фразою посилає відповідь у всі три часові виміри одночасно – в минуле, теперішнє і майбутнє, просто й дохідливо: “Іноді крадається думка: покласти булаву і сказати: беріть, хлопці, хто відважиться...” [14, с. 14].

Неперевершеним у виставі видається діалог Хім’яка-Мазепи з Мотрею, яка для нього була не лише коханою, а й символічним втіленням краси рідної землі. “Кульмінаційного напруження набувають їхні стосунки, коли гетьман розкриває Мотрі свої наміри утвердити вільну українську державу. Щоб не завадити в їхній реалізації, Мотря погоджується на шлюб із закоханим у неї Іваном Чуйкевичем. Хлопці, дівчата, піснеспіви, лапатий сніг, що сипле навмання, сором’язливий сміх, дотепні жарти – це справжня Україна, її символічний образ. Але цей образ подано не нав’язливо, не вульгарно, а вишукано, делікатно, мудро і щемливо. І це, незважаючи на криваві події, що розгортаються навкруги” [14, с. 14], зауважує рецензентка вистави.

Сповіддю гетьмана Мазепи й завершується вистава. Головний герой каже, що, може, і помилявся в чомусь – не йому судити. Але найголовніше це те, що засвідчено в його останніх словах: “Я чесний перед вами, мамо, перед людом своїм чесний, Господе, Ісусе Христе, Ти чуєш?.. Лише добра бажав народу нашому. Добра і волі. Волі!” Це найголовніший підсумок життя, багатогранної діяльності Мазепи. Рецензент вистави, узагальнюючи, зауважив: “Підсумок вражаючий. І згадана сцена надзвичайно зворушлива. У багатьох глядачів на очах сльози. Зала встає і довго-довго аплодує, цим висловлюючи свою солідарність із гетьманом. Якби сповідь здалася нещирою, неправдивою, такої реакції не було б...” [9, с. 105–106].

¹ Матеріал використаний із особистого архіву автора, зібраного у результаті інтерв’ю з народним артистом України В’ячеславом Хім’яком / Архів не упорядкований.

Саме у виставі “Мазепа. Сповідь перед людьми і часом” В’ячеслав Хім’як зумів втілитись у свій образ в повному обсязі. Виконуючи попередні ролі історичних персонажів, актор нагромадив значний сценічний досвід та показав свого героя у всій його величчї як відомого гетьмана Війська Запорозького – державотворця і фундатора незалежної української держави.

Отже, акторський талант В’ячеслава Хім’яка в контексті творчої діяльності Тернопільського академічного обласного українського драматичного театру імені Т. Г. Шевченка важко переоцінити. Сам актор неодноразово стверджував: “Є ролі, яким ти віддаєш усі сили. І ролі, які тобі багато дають. Вони мене збагачують, після кожної зустрічі з ними відчуваєш себе сильнішим, вищим від буденності. Це значить: герой спрямовує свою духовну силу на актора. Тепер пора віддавати її іншим образам”¹. Ролі історичних особистостей, які зіграв В. Хім’як, схилиють глядача на глибинне їх трактування, враховуючи історичні реалії, в яких ті перебували. Вони то нарочиті своєю поведінкою, то сповнені героїчною невгамовністю, то психологічно заглиблені в осмислення вчинків цих персонажів. Це ще раз засвідчує вміння актора В’ячеслава Хім’яка підкреслити історичну вмотивованість згаданих постатей і надати їм яскравого й емоційного психологічного забарвлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білик Надія. Інсценізація історичної епопеї Богдана Лепкого “Мазепа” та її втілення у Тернопільському академічному обласному українському драматичному театрі ім. Т. Г. Шевченка. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство* / за ред. О. С. Смоляка. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. № 1 (вип. 38). С. 204–210.
2. Ванюга Л. С. Діяльність Тернопільського обласного академічного українського драматичного театру імені Т. Г. Шевченка в контексті соціокультурних трансформацій в Україні (XX – початок XXI ст.). Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.01.01. М-во культури України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. Київ, 2014. 23 с.
3. Василенко М. Роль на все життя. *Профспілкове життя*. 1991. 11 грудня. С. 4.
4. Дишкант Вадим. Банально, але на повний голос. *Ровесник*. 1987. 29 жовтня. С. 7.
5. Дишкант Вадим. Побороги ворога у власному серці. *Тернопіль вечірній*. 1992. 25 березня. С. 4.
6. Дігай Тетяна. Поетичний образ історії. *Вільне життя*. 1992. 1 квітня. С. 4.
7. Завалков А. На дальші орієнтири. *Культура і життя*. 1980. 21 вересня. С. 4.
8. Кліюк Ганна. Світитиме зорею Дорошенко. *Запорізька правда*. 1992. 18 квітня. № 71. С. 4.
9. Колінець Володимир. Тернопільський “Мазепа” переміг! *Літературний Тернопіль*. 2012. № 1. Січень. С. 104–107.
10. Корнієнко О. З. Тернопільський театр імені Т. Г. Шевченка. Київ : Мистецтво, 1980. 103 с.
11. Паламар А. Пізнай ясноту ідеалу. *Вільне життя*. 1981. 16 січня. № 11. С. 4.
12. Садовська Галина, Собуцька Влада. Два пера – одна любов. Тернопіль : Збруч, 2007. 448 с.
13. Садовська Г. З Тарасової криниці ковток свяченої води. *Вільне життя плюс*. 2008. 6 лютого. № 10. С. 4.
14. Семеняк-Штангей Валентина. Про шану треба думати не на час, а на віки. *Слово Просвіти*. 2011. 12–18 травня. Ч. 19. С. 14.
15. Театральна Тернопільщина. Бібліографічний покажчик / укл. : П. К. Медведик, В. Я. Миськів, Н. К. Іванко. Тернопіль : Підручники і посібники, 2001. 264 с.
16. Хім’як В. В’ячеслав Хім’як: “Творю портрет часу”: [інтерв’ю] / розмову вів Микола Шот. *Досьє 02*. 1999. Вересень. № 16 (17). С. 7.
17. Хім’як В. В’ячеслав Хім’як: “А хто ж небо тримати буде?”: [інтерв’ю] / розмову вела Оксана Тирон. *Тернопіль вечірній*. 1999. 27 жовтня. № 85. С. 1.

¹ Матеріал використаний із особистого архіву автора, зібраного у результаті інтерв’ю з народним артистом України В’ячеславом Хім’яком / Архів не упорядкований.

18. Чорномаз О. Роксолана, любов моя. *Вільне життя*. 1985. 31 травня. № 105. С. 4.
 19. Чуйко Оксана. Пігмаліона звати В'ячеслав Хім'як. *Вільне життя плюс*. 2008. 6 лютого. № 10. С. 4.

REFERENCES

1. Bilyk, Nadiia (2018). Stage version of the Bohdan Lepky's historical epic "Mazepa" and her embodiment in the Ternopil T. Shevchenko Academic Regional Ukrainian Dramatic Theater. *The Scientific Issues of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Specialization: Art Studies*, [edited by Smoliak O. S.], Ternopil: Publishing Division of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, no. 1 (issue 38), pp. 204–210. (in Ukrainian).
2. Vaniuha, L. S. (2014). "Activities of the T. Shevchenko Ternopil Regional Academic Ukrainian Drama Theater in the context of socio-cultural transformations in Ukraine (XX – the beginning of the XXI century), Thesis abstract for Cand. Sc.: 26.00.01, Kyiv, 23 p. (in Ukrainian).
3. Vasylenko, M. (1991). The role for life, *Profspilkove zhyttia* [Trade Union Life], December 11, p. 4. (in Ukrainian).
4. Dyshcant, Vadym (1987). Banal but full voice, *Rovesnyk* [Contemporary], October 29, p. 7. (in Ukrainian).
5. Dyshcant, Vadym (1992). Defeat the enemy in your own heart, *Ternopil vechirni* [Ternopil Evening], March 25, p. 4. (in Ukrainian).
6. Dyhai, Tetiana (1992). A poetic image of history, *Vilne zhyttia* [Free Life], April 1, p. 4. (in Ukrainian).
7. Zavalkov, A. (1980). On the further landmarks, *Kultura i zhyttia* [Culture and life], September 21, p. 4. (in Ukrainian).
8. Klikovka, Hanna (1992). Doroshenko will light the sun. *Zaporizka pravda* [Zaporizhia truth], April 18, no. 71, p. 4. (in Ukrainian).
9. Kolinets, Volodymyr (2012). Ternopil "Mazepa" won! *Literaturnyi Ternopil* [Literary Ternopil], no. 1, January, pp. 104–107. (in Ukrainian)
10. Kornienko, O. Z. (1980). *Ternopilskyi teatr imeni T. H. Shevchenka* [T. Shevchenko Ternopil Theater], Kyiv: Mystetstvo. (in Ukrainian).
11. Palamar, A. (1981). Know the clarity of the ideal, *Vilne zhyttia* [Free Life], January 16, no. 11, p. 4. (in Ukrainian).
12. Sadovska, Halyna, Sobutska, Vlada (2007). *Dva pera – odna liubov* [Two feathers – one love], Ternopil: Zbruch. (in Ukrainian).
13. Sadovska, H. (2008). From the Taras's well, a drink of sacred water. *Vilne zhyttia plus* [Free Life Plus], February 6, no. 10, p. 4. (in Ukrainian).
14. Semenyak-Shtanhey, Valentyna (2011). About honor it is necessary to think not for an hour, but for centuries, *Slovo Prosvity* [Word of Prosvita], May 12–18, Part 19, p. 14. (in Ukrainian).
15. Medvedyk, P. K., Myskiv, V. Ya. and Ivanko, N. K. (2001). *Teatralna Ternopilshchyna. Bibliohrafichnyi pokazhchyk* [Theatrical Ternopilshchyna. Bibliographic index], Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky. (in Ukrainian).
16. Khimyak, V. (1999). Vyacheslav Khimyak: "I create a portrait of time": [interview] / talk led by Mykola Shot, *Dosie 02* [Dossier 02], September, no. 16 (17), p. 7. (in Ukrainian).
17. Khimyak, V. (1999). Vyacheslav Khimyak: "And whoever will keep the sky?": [interview] / talk led by Oksana Tyron, *Ternopil vechirni* [Ternopil Evening], October 27, no. 85, p. 1. (in Ukrainian).
18. Chornomaz, O. (1985). Roksolana, my love, *Vilne zhyttia* [Free Life], May 31, no. 105, p. 4. (in Ukrainian).
19. Chuiko, Oksana (2008). Pygmalion is called Vyacheslav Khimyak, *Vilne zhyttia plus* [Free Life Plus], February 6, no. 10, p. 4. (in Ukrainian).